

LIETUVOS VYRIAUSIASIS ADMINISTRACINIS TEISMAS

SPRENDIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2024 m. balandžio 4 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Jolantos Malijauskienės (pranešėja), Ivetos Pelienės ir Dalios Višinskienės (kolegijos pirmininkė), sekretoriaujant Gitanai Aleliūnaitei, dalyvaujant pareiškėjui Eduardui Vaitkui ir jo atstovui advokatui Mažvydui Misiūnui, atsakovo Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos atstovams Rokui Stabingiui ir Andriui Puksui, viešame teismo posėdyje žodinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo Eduardo Vaitkaus skundą atsakovui Lietuvos Respublikos vyriausiajai rinkimų komisijai dėl sprendimo panaikinimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I.

1. Pareiškėjas Eduardas Vaitkus (toliau – ir pareiškėjas) skunde prašo pripažinti negaliojančiu nuo priėmimo momento atsakovo Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos (toliau – ir atsakovas, VRK) 2024 m. kovo 26 d. sprendimą Nr. Sp-78 (toliau – ir Sprendimas).

2. Pareiškėjas nurodo, jog VRK, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso 32 straipsnio 1 dalies 24 punktu, 93 straipsnio 2 dalimi ir Kandidatų sąrašų ir kandidatų rinkimų programų spausdinimo tvarkos aprašo, patvirtinto VRK 2022 m. rugpjūčio 11 d. sprendimu Nr. Sp-59 (toliau – ir Aprašas), 5 punktu, skundžiamu Sprendimu nusprendė VRK leidžiamame 2024 metais Respublikos Prezidento rinkimuose dalyvaujančių kandidatų rinkimų programų leidinyje (toliau – ir Leidinys) spausdinti tik asmens, siekiančio tapti kandidatu, vardą, pavardę – Eduardas Vaitkus, ir informacinį pranešimą, kad kandidato pateikta rinkimų programa neatitinka VRK nustatytų reikalavimų.

3. Pareiškėjas paaiškina, kad jis atsakovui pateikė savo rinkimų programą. VRK 2024 m. kovo 7 d. raštu Nr. 2-284(2.10) pareiškėjui pranešė, kad jo rinkimų programa neatitinka Apraše nurodytų reikalavimų: joje yra teiginių, nukreiptų prieš tarptautinius Lietuvos išpareigojimus, įskaitant jos narystę Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijoje (toliau – NATO), siekiama skleisti nepasitikėjimą Ukrainos piliečiais, nepagristai (be teisinio argumento) valdžia vadinama „išdavikais“. Minėtu raštu pareiškėjui pasiūlyta pašalinti nurodytus rinkimų programos trūkumus iki 2024 m. kovo 12 d. ir pateikti Aprašo reikalavimus atitinkančią rinkimų programą. Pareiškėjas 2024 m. kovo 8 d. atsakymu nurodė, kad: „negaliu pakeisti savo programos, nes nesuvokiu VRK

reikalavimo“, nurodė pageidaujantis dalyvauti VRK posėdyje svarstant klausimą. Atsakovas 2024 m. kovo 13 d. raštu Nr. 2-305(2.11) nurodė, kad pareiškėjui nepašalinus nurodytų trūkumų ne vėliau kaip iki 2024 m. kovo 18 d. VRK spręs klausimą dėl jo rinkimų programos spausdinimo Leidinyje, todėl šis klausimas VRK 2024 m. kovo 14 d. posėdyje nebus svarstomas, o bus svarstomas po kovo 18 d., bet ne vėliau kaip iki 2024 m. kovo 21 d., apie šio klausimo svarstymo datą VRK informuos atskiru pranešimu.

4. Pareiškėjas nurodo, kad su atstovu advokatu Mažvydu Misiūnu 2024 m. kovo 14 d. VRK posėdyje pristatė savo ir advokato nuomonę dėl pareiškėjo rinkimų programos 2024 metų Respublikos Prezidento rinkimuose. Pareiškėjas 2024 m. kovo 20 d. pateikė atsakovo prašytus paaiškinimus dėl rinkimų programoje įrašyto žodžio „išdavikai“. Atsakovas 2024 m. kovo 21 d. posėdyje pasiūlė pareiškėjui pašalinti nurodytus rinkimų programos trūkumus, tačiau po diskusijų posėdyje VRK pripažino, kad neturi teisinio pagrindo reguliuoti pareiškėjo rinkimų programos turinio ir sutiko su pareiškėjo bei jo atstovo argumentais, sutarė dėl dalies rinkimų programos pakeitimo – ukrainiečių paminėjimo programos tekste atsisakymo. 2024 m. kovo 25 d. pareiškėjas atsakovui atsiuntė savo rinkimų programos galutinę redakciją, kuri buvo svarstyta 2024 m. kovo 26 d. VRK posėdyje. VRK, neatsižvelgusi į 2024 m. kovo 21 d. posėdyje pasiektus susitarimus dėl rinkimų programos, prieš 2024 m. kovo 26 d. posėdį pareiškėjui pateikė sprendimo projektą, kurį ir priėmė.

5. Pareiškėjas teigia, kad Sprendimas pažeidžia VRK 2022 m. lapkričio 29 d. sprendimu Nr. Sp-113 patvirtinto Politinių partijų, politinių komitetų ir kandidatų pareiškinių dokumentų pateikimo tvarkos aprašo (2024 m. vasario 8 d. redakcija) 21 punktą, nustatantį, jog jeigu pateikti ne visi šio aprašo 7 ir 10 punktuose nurodyti pareiškiniai dokumentai ar juose yra trūkumų, VRK apie tai turi nedelsdama pranešti politinės kampanijos dalyvio atstovui rinkimams ir nustatyti ne vėlesnį kaip 65 dienos iki rinkimų dienos terminą trūkumams pašalinti. Atsakovas paskutinę termino dieną, kai įmanomas rinkimų programos keitimas, pareikalavo, kad pareiškėjas ją pakeistų, kai pagal atsakovo nustatytą tvarką jos keisti jau nebegalima. Šis atsakovo nustatytas terminas nėra pakeistas, tai suponuoja, kad atsakovo Sprendimu duotas nurodymas negali būti įvykdytas.

6. Pareiškėjas teigia, kad nors Sprendime formaliai nurodyta, jog pareiškėjo rinkimų programa prieštarauja Rinkimų kodekso 93 straipsnio 2 dalyje nurodytiems visuomenės darnos, sąžiningų ir garbingų rinkimų principams, tačiau šio abstraktaus teiginio atsakovas niekaip nesusiejo su programos turiniu. Todėl Sprendimas yra nepagrįstas, nes yra be motyvų, atsakovas nepaaiškino, kas ir kaip pareiškėjo rinkimų programoje pažeidžia visuomenės darnos principus. Atsakovas nepateikė argumentų ir nenurodė įstatymo pagrindų, kuriuos tariamai pažeidžia atsakovo nurodyti pareiškėjo rinkimų programos teiginiai, nepagrindė, kodėl atsakovo nurodytos rinkimų programos frazės yra nukreiptos prieš tarptautinius Lietuvos įsipareigojimus, įskaitant jos narystę NATO, siekiama skleisti nepasitikėjimą užsieniečiais, nepagrįstai (be teisinio argumento) valdžia vadinama „išdavikais“.

7. Pareiškėjas nurodo, kad pataisytoje rinkimų programos versijoje nėra jokio teiginio, kuris būtų nukreiptas prieš tarptautinius Lietuvos įsipareigojimus, įskaitant jos narystę NATO, tokių nebuvo ir pirminėje rinkimų programos versijoje. NATO sutartis numato teisę šaliai išstoti iš šios organizacijos. Lietuvos Respublikos Konstitucija (toliau – ir Konstitucija) nedraudžia piliečiui skelbti nuomonę dėl valstybės sudarytų tarptautinių sutarčių, tačiau draudžia diskriminuoti asmenis dėl įsitikinimų laisvės ir nuomonės skelbimo. Pareiškėjo rinkimų programa yra jo nuomonės ir klausimų rinkėjams skelbimas.

8. Pareiškėjas taip pat pažymi, jog teiginys „dabartiniai išdavikai valdžioje“ yra tik dalis sakinio „Dabartiniai išdavikai valdžioje atėmė iš mūsų teisę patiems nuspręsti savo likimą, todėl net vasaros-žiemos laiko negalime persukti be užsienio leidimo“. Pareiškėjo teigimu, visas sakinytis patvirtina nepaneigiamą faktą, kad Lietuvos valdžia pati negali spręsti net vasaros-žiemos laiko klausimo. Atsakovas nevertino pareiškėjo 2024 m. kovo 20 d. paaiškinimuose pateiktų argumentų šiuo aspektu (dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje aktų priėmimo ir nepagrįstai perduotų teisių spręsti Europos Sąjungos institucijoms, pažeidžiant teisę spręsti Lietuvos piliečiams) ir dėl jų nepasisakė.

9. Dėl teiginio „Jau skelbiamas ir naujas siekis – mūšio lauke nugalėti branduolinę valstybę, kas reiškia tik viena – ne tik Lietuvos žmonių, bet ir Lietuvos valstybės sunaikinimą“ pareiškėjas nurodo, kad Lietuvos valdančiųjų retorika, beje, prieštaraujanti ir oficialiai NATO nuomonei, kariauti prieš branduolinę valstybę, negali sukelti kitokių pasekmių, išskyrus valstybės ir žmonių sunaikinimą. Atsakovas nepaaiškino, kaip Lietuvoje gyvenantys žmonės gali išlikti gyvi po branduolinio smūgio.

10. Dėl teiginių „Dalyvauti agresyvaus karinio bloko NATO veikloje, ar ne? Siųsti Lietuvos karius į Vakarų „proksi“ karą Ukrainos teritorijoje, ar ne?“ pareiškėjas nurodo, kad juose paskelbti visuotinai žinomi faktai, jog vyksta karas Ukrainoje ir, jog oficiali NATO, kurios nare yra ir Lietuva, pozicija yra nesiųsti NATO šalių kariauti Ukrainoje. Todėl atsakovas nepagrįstai prieštarauja teiginiams, kurie atitinka oficialią NATO poziciją. Nurodymas pareiškėjui pateikti priešingus teiginius reikštų provokuoti jį paskelbti savo rinkimų programoje nuomonę, prieštaraujančią dabartinei NATO pozicijai. Atsakovas neturi teisės nei nurodinėti rinkimų kampanijos dalyviams keisti oficialų NATO požiūrį į karą Ukrainoje, nei užsiimti politika. VRK funkcija yra organizuoti rinkimus ir referendumus. Be to, pareiškėjas nerašo apie įsipareigojimų NATO nesilaikymą, o klausia rinkėjų, ar ateityje dalyvauti šiame bloke. Esminė pareiškėjo programos nuostata yra tai, kad Lietuvos žmonės patys ateityje nuspręstų dėl dalyvavimo įvairiuose aljansuose, blokuose ar sąjungose.

11. Dėl teiginių „Ir šiame fone Lietuvos prezidentas bučiuoja svetimą vėliavą, Lietuvos valdžia skelbia leidžianti užsieniečiams nesilaikyti Lietuvos įstatymų!“ atsakovas verčia pareiškėją atsisakyti viešai žinomo fakto, kad dabartinis Lietuvos Respublikos Prezidentas viešai bučiavo svetimos valstybės vėliavą. Pareiškėjas turi teisę reikšti savo nuomonę. Nelegalių imigrantų įleidimas į Lietuvą, nesilaikant reikalavimų dėl valstybinės sienos kirtimo ir kitų įstatymų, imigrantų atleidimas nuo įvairių Lietuvos įstatymų reikalavimų vykdymo yra viešai žinomi faktai ir teisės aktai nedraudžia pareiškėjui jų skelbti. Atsakovo draudimai pareiškėjui skelbti šiuos faktus prieštarauja VRK veiklos tikslams.

12. Pareiškėjas teigia, kad atsakovas neatsižvelgė į tai, jog jo nurodyti rinkimų programos teiginiai yra jo klausimai rinkėjams.

13. Pareiškėjas nurodo, kad jo argumentai dėl rinkimų programos teiginių patvirtina, jog atsakovas, priimdamas Sprendimą, buvo šališkas. Tai patvirtina, kad 2024 m. kovo 21 d. VRK posėdyje atsakovui ir pareiškėjui suderinus požiūrius, sutarus dėl rinkimų programos pakeitimų (atsisakyta sąvokos „ukrainiečiai“), pateikus patikslintą programą, kurioje atsižvelgta ir į kitus papildomus nurodymus, atsakovas pakeitė poziciją ir priėmė skundžiamą Sprendimą. Tokie atsakovo veiksmai vertintini kaip teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų, Rinkimų kodekso 22 straipsnio (nepriklausomumo principo), 25 straipsnio (nešališkumo principo) pažeidimai. VRK pažeidė ir Rinkimų kodekso 20 straipsnio 2 dalį (teisėtumo, viešumo ir nešališkumo principą), pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinančių subjektų sąžiningos konkurencijos principą (Rinkimų kodekso 3 str.), nes be priežasčių ir teisinio pagrindo atsakovui nusprendus neskelbti pareiškėjo rinkimų programos, pareiškėjas yra diskriminuojamas, pažeidžiamas jo, kaip šios politinės kampanijos dalyvio, lygiateisiškumas (Rinkimų kodekso 32 str.). Tokiais veiksmais VRK pažeidžia ir pareiškėjo pasyviąją rinkimų teisę (Rinkimų kodekso 10 str.).

14. Pareiškėjas pažymi, kad atsakovui, kaip viešojo administravimo subjektui, taikomi viešojo administravimo principai, įskaitant gero administravimo principą. Susidariusi padėtis pažeidžia konstitucinius teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principus.

15. Atsakovas VRK atsiliepime į skundą prašo jo netenkinti.

16. Atsakovas nurodo, kad Sprendime yra nurodyti teisiniai ir faktiniai jo priėmimo pagrindai. Sprendimo projektas buvo svarstytas 2024 m. kovo 21 d. VRK posėdyje, kuriame pareiškėjui buvo pasiūlyta rinkimų programos teiginius suformuluoti taip, kad jie nekeltų abejonių dėl dezinformacijos, neapykantos kalbos ir kt. klausimų. Jokių susitarimų 2024 m. kovo 21 d. VRK posėdyje su pareiškėju nebuvo sudaryta. Pareiškėjas turėjo pašalinti savo rinkimų programos trūkumus, nurodytus VRK 2024 m. kovo 13 d. rašte, tačiau jis iš esmės šių trūkumų nepašalino, nes tam tikrų žodžių pakeitimas nekeičia pačios rinkimų programos esmės, kurioje ir toliau palikti teiginiai, kuriais siekiama kelti nepasitikėjimą Lietuvos valstybe ir jos institucijomis („dabartiniai

išdavikai valdžioje“, „Lietuvos prezidentas bučiuoja svetimą vėliavą“), kurstyti nesantaiką („Lietuvos valdžia skelbia leidžianti užsieniečiams nesilaikyti Lietuvos įstatymų“ (prieš tai tame pačiame teiginyje vietoje žodžio „užsieniečiai“ buvo nurodyti „Ukrainos piliečiai“), skleisti dezinformacinį naratyvą, nukreiptą prieš Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus („Dalyvauti agresyvaus karinio bloko NATO veikloje, ar ne?“ (prieš tai buvo „Dalyvauti agresyvaus karinio bloko NATO, siekiančio sunaikinti Rusiją, veikloje, ar ne?“); „Siųsti Lietuvos karius į Vakarų „proksi“ karą Ukrainos teritorijoje, ar ne?“ (prieš tai vietoje žodžio: „Vakarų“ buvo įrašytas žodis: „Amerikos“). Tokie pareiškėjo rinkimų programos teiginiai formuoja dezinformacinį naratyvą, neigiant Rusijos Federacijos agresiją prieš Ukrainą ir formuojant nuomonę, kad už tai yra atsakinga NATO, „Vakarai“, nurodant, kad NATO yra agresyvus karinis blokas. VRK pažymi, jog Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. birželio 28 d. yra priėmęs nutarimą Nr. XIV-1244 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“, kuriame nurodyta, kad „2022 m. vasario 24 d. pradėta vykdyti atvira Rusijos Federacijos karinė agresija prieš Ukrainą ir jos žmones“.

17. VRK atkreipia dėmesį, kad apie pareiškėjo rinkimų programos ir papildomo 2024 m. kovo 20 d. pareiškimo trūkumus taip pat išsamiai pasisakė VRK narys Andrius Vaišnys, kuris pateikė argumentus, kodėl tokia programa negali būti spausdinama valstybės lėšomis (VRK 2024 m. kovo 21 d. posėdžio vaizdo įrašas nuo 40:40 min. iki 45:00 min., nuo 48:10 min. iki 49:17 min.). 2024 m. kovo 21 d. posėdyje VRK narė Inga Milašiūtė (VRK 2024 m. kovo 21 d. posėdžio vaizdo įrašas nuo 1:15:23 min. iki 1:17:01 min.) atkreipė dėmesį, kad pareiškėjo programinis teiginys – „Lietuvos valdžia skelbia leidžianti Ukrainos piliečiams nesilaikyti Lietuvos įstatymų“ – kursto neapykantą prieš vieną žmonių grupę tautiniu pagrindu. Pareiškėjas savo atnaujintoje programoje terminą „Ukrainos piliečiai“ pakeitė žodžiu „Užsieniečiai“, tačiau toks pakeitimas šio teiginio esmės nekeičia, nes siekis skatinti neapykantą dabar nukreipiamas į visus užsieniečius, įskaitant Ukrainos piliečius. Toks teiginys pažeidžia visuomenės darnos, sąžiningų ir garbingų rinkimų principus, numatytus Rinkimų kodekso 93 straipsnio 2 dalyje ir Aprašo 5 punkte.

18. Atsakovas taip pat pažymi, jog pareiškėjo 2024 m. kovo 20 d. VRK pateikti paaiškinimai dėl teiginio „dabartiniai išdavikai valdžioje“, kuriuos jis norėjo pridėti prie rinkimų programos, gali būti suprantami kaip neigiantys Lietuvos valstybingumą (nes „Konstitucijos 1 straipsnio nuostata – Lietuva yra nepriklausoma respublika, prieštarauja Seimo priimtam Konstitucijos 150 straipsniui“), Lietuvos valdžios teisėtumą („šie valdantieji peržengė visas raudonas ribas ir tapo nebeteisėti“), taip pat kaip siekiantys pakeisti valstybinę santvarką („Įstatymo DIKTATŪRA yra vienintelė Lietuvos sėkmės sąlyga“). Tokie teiginiai yra nesuderinami su Konstitucija. Šis priedas negalėjo būti spausdinamas kartu su rinkimų programa, kadangi jis buvo pateiktas pasibaigus pareiškinių dokumentų pateikimo terminui (2024 m. kovo 8 d. 17.00 val.). Jis taip pat neatitiktų Aprašo 5 punkto reikalavimų. Be to, šis papildymas dar kartą patvirtina teisėtą, pagrįstą ir teisingą VRK Sprendimą, nes aiškiai parodo, kad pareiškėjo rinkimų programa prieštarauja ne tik Konstitucijai, bet ir Lietuvos vykdomai užsienio politikai, priimtiems tarptautiniams įsipareigojimams.

19. VRK teigimu, skundžiamame Sprendime programos turinys buvo vertinamas ne Rinkimų kodekso 80 straipsnio 5 dalies prasme, o siekiant realizuoti Aprašo 5 punkto normas – išleisti Leidinį. Pareiškėjo rinkimų programos turinio trūkumai neturi įtakos jo registravimo kandidatų procesui pagal Rinkimų kodekso 81 straipsnį. Pareiškėjui nėra draudžiama savo rinkimų programą platinti kitais būdais ir priemonėmis.

20. Atsakovo vertinimu, pareiškėjo polemika skunde dėl jo teiginių rinkimų programoje atskleidžia, kad jis supranta jų prasmę ir sąmoningai, kryptingai siekia skleisti teiginius, prieštaraujančius visuomenės darnos, sąžiningų ir garbingų rinkimų principams, numatytiems Rinkimų kodekso 93 straipsnio 2 dalyje ir Aprašo 5 punkte. Vertinant rinkimų programos atitiktį šiems reikalavimams, nėra svarbi programinių teiginių forma – teiginys ar klausimas, nes visa rinkimų programa rinkėjų bus suprantama kaip kandidato į Respublikos Prezidentus pozicija. VRK pabrėžia, kad visų kandidatų, įskaitant pareiškėją, rinkimų programos nėra tik jų asmeninė nuomonė, tai yra jų pozicija, teiginiai, kuriuos jie sieks įgyvendinti, jeigu bus išrinkti. Tokia rinkimų programa turi oficialaus pareiškimo dokumento statusą, kuris turi atitikti Rinkimų kodekso ir Aprašo reikalavimus. Pareiškėjas buvo ne vienintelis kandidatas, į kurį VRK kreipėsi dėl rinkimų programos,

nes įžvelgė Rinkimų kodekso ir Aprašo neatitikimus. Kiti du kandidatai pakoregavo savo rinkimų programas. Tai negali būti traktuojama kaip žodžio laivės ribojimas, nes žodžio laivė nėra absoliuti, o VRK, kaip valstybės institucija, pagal kompetenciją turi vertinti rinkimų programų atitiktį nustatytiems reikalavimams. Pareiškėjui buvo sudaryta galimybė pateikti rinkimų programą, atitinkančią visuomenės darnos, sąžiningų ir garbingų rinkimų principus, numatytus Rinkimų kodekso 93 straipsnio 2 dalyje ir Aprašo 5 punkte, tačiau pareiškėjas šia galimybe nepasinaudojo. Pareiškėjo teisėti lūkesčiai negali būti įgyvendinami pažeidžiant kitus teisinius reikalavimus, ypač kai jis pats sąmoningai siekia skleisti teiginius, nukreiptus prieš konstitucines teises vertybes, kitų asmenų teises.

21. VRK atkreipia dėmesį, kad leidinys, kaip rinkėjams pateikiama informacija apie kandidatus, bus spausdinamas vieno milijono tiražu ir apylinkių komisijų narių bus platinamas gyventojams. VRK, vadovaudamasi teisės aktais, turi pareigą vertinti kandidatų pateikiamas programas, kad rinkėjus pasiektų informacija, kuri atitinka Lietuvos Respublikos įstatymus bei Aprašo nuostatas.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

II.

22. Byloje nagrinėjamas ginčas, kilęs dėl 2024 m. kovo 26 d. sprendimo Nr. Sp-78, kuriuo VRK nusprendė VRK leidžiamame 2024 m. gegužės 12 d. Respublikos Prezidento rinkimuose dalyvaujančių kandidatų rinkimų programų leidinyje spausdinti tik pareiškėjo vardą, pavardę – Eduardas Vaitkus, ir informacinį pranešimą, kad jo pateikta rinkimų programa neatitinka VRK nustatytų reikalavimų, pagrįstumo ir teisėtumo. Nors skunde ir pareiškėjas prašo šį Sprendimą pripažinti negaliojančiu nuo jo priėmimo momento, tačiau iš pareiškėjo teismo posėdyje išsakytų argumentų matyti, kad jis siekia Sprendimo panaikinimo.

23. Pagal Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ir ABTĮ) ABTĮ 23, 24 straipsnius, teisė suformuluoti skundo (prašymo) pagrindą ir dalyką nustatyta pareiškėjui. Pareiškėjo suformuluotas skundo pagrindas ir dalykas apsprendžia ginčo teisinio santykio ribas, o kartu ir ribas, pagal kurias teismas turi nagrinėti bylą. Skundo dalykas turi būti suformuluotas taip, kad būtų aišku, kokio materialinio teisinio rezultato siekiama iškeliant administracinę bylą, o iš skundo turinio turi būti suprantama, kokių byloje įrodinėjamų faktų pagrindu to reikalaujama (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. rugpjūčio 3 d. nutartį administracinėje byloje Nr. eA-2837-520/2017; 2019 m. kovo 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. AS-183-502/2019; 2022 m. gruodžio 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. eA-1081-442/2022).

24. Pareiškėjas skundžiamo VRK Sprendimo neteisėtumą iš esmės grindžia tuo, kad Sprendimas yra be motyvų, t. y. kad atsakovas nepaaiškino, kas ir kaip pareiškėjo rinkimų programoje pažeidžia „visuomenės darnos principus“, nepateikė teisinių pagrindų, kuriuos tariamai pažeidžia VRK nurodyti pareiškėjo rinkimų programos teiginiai, nepagrindė, kodėl laiko, jog ginčo frazės yra nukreiptos prieš Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus. Pareiškėjo teigimu, VRK skundžiamu Sprendimu nepagrįstai riboja konstitucinę jo teisę laisvai reikšti įsitikinimus ir nuomonę. Iš pareiškėjo skundo turinio matyti, kad jis laikosi pozicijos, kad VRK turėjo patvirtinti jo programą.

25. Byloje nustatyta, kad:

25.1. VRK 2024 m. kovo 7 d. raštu Nr. 2-2784(2.10) informavo pareiškėją, kad jo pateikta kandidato rinkimų programa neatitinka Aprašo 5 punkto reikalavimų, nes joje yra teiginių, nukreiptų prieš tarptautinius Lietuvos įsipareigojimus, įskaitant narystę NATO, siekiama skleisti nepasitikėjimą Ukrainos piliečiais, nepagrįstai (be teisinio argumento) valdžia vadinama „išdavikais“, todėl VRK pareiškėjui pasiūlė pašalinti šiuos trūkumus iki 2024 m. kovo 12 d. pateikiant Aprašo reikalavimus atitinkančią rinkimų programą.

25.2. Pareiškėjas 2024 m. kovo 8 d. elektroniniu paštu kreipėsi į VRK pirmininkę, nurodė nesuprantantis VRK 2024 m. kovo 7 d. rašte išdėstyto reikalavimo, prašė įtraukti į VRK 2024 m. kovo 14 d. darbotvarkę susitikimą su pareiškėju, kad būtų išspręsti neaiškumai dėl rinkimų programos. Pareiškėjas taip pat prašė nukelti terminą atsakyti į VRK raštą dėl jo rinkimų programos.

25.3. VRK 2024 m. kovo 13 d. raštu Nr. 2-305(2.11) pareiškėjui nurodė, kad jam nepašalinus VRK 2024 m. kovo 7 d. rašte nurodytų rinkimų programos trūkumų ne vėliau kaip iki 2024 m. kovo 18 d., VRK spręs klausimą dėl pareiškėjo rinkimų programos spausdinimo Leidinyje. Šis klausimas nebus svarstomas VRK 2024 m. kovo 14 d. posėdyje, bus svarstomas po kovo 18 dienos, bet ne vėliau kaip iki 2024 m. kovo 24 d.

25.4. VRK 2024 m. kovo 21 d. posėdyje be kitų klausimų buvo sprendžiama dėl Eduardo Vaitkaus rinkimų programos spausdinimo Leidinyje. Posėdžio protokole Nr. P-13 nurodyta, kad pareiškėjui pasiūlyta rinkimų programos teiginius suformuluoti taip, jog jie nekeltų abejonių dėl dezinformacijos, neapykantos kalbos ir kt. klausimų; pareiškėjas sutiko savo rinkimų programą pakoreguoti ir pateikti VRK iki 2024 m. kovo 25 d. (posėdžio protokole nurodyta data – 2028 m. kovo 25 d. laikytina rašymo apsirikimu).

25.5. Pareiškėjas 2024 m. kovo 20 d. elektroniniu paštu VRK pirmininkei pateikė paaiškinimus dėl VRK rašto ir programos, „juridinių pagrindimą, kodėl Lietuvos valdžia gali būti vadinama išdavikais“, prašė šį tekstą pridėti kaip neatskiriamą jo programos dalį pagal VRK reikalavimą.

25.6. Pareiškėjas 2024 m. kovo 25 d. elektroniniu paštu VRK pirmininkei pateikė pakoreguotą rinkiminę programą, nurodė, kad tai yra paskutinė jo rinkimų programos redakcija.

25.7. VRK 2024 m. kovo 26 d. posėdyje be kitų klausimų buvo sprendžiama dėl Eduardo Vaitkaus rinkimų programos spausdinimo Leidinyje. Posėdžio protokole Nr. P-14 nurodyta, kad 2024 m. kovo 25 d. pareiškėjas atsiuntė dvi savo rinkimų programos redakcijas; pareiškėjo rinkimų programoje yra teiginių, nukreiptų prieš tarptautinius Lietuvos įsipareigojimus, įskaitant jos narystę NATO, siekiama skleisti nepasitikėjimą užsieniečiais, nepagrįstai (be teisinio argumento) valdžia vadinama „išdavikais“ („dabartiniai išdavikai valdžioje“; „Jau skelbiamas ir naujas siekis - mūsų lauke nugalėti branduolinę valstybę, kas reiškia tik viena - ne tik Lietuvos žmonių, bet ir Lietuvos valstybės sunaikinimą. Ir šiame fone Lietuvos prezidentas bučiuoja svetimą vėliavą, Lietuvos valdžia skelbia leidžianti užsieniečiams nesilaikyti Lietuvos įstatymų“; „Dalyvauti agresyvaus karinio bloko NATO veikloje, ar ne? Siųsti Lietuvos karius į Vakarų „proksi“ karą Ukrainos teritorijoje, ar ne?“); tokie teiginiai neatitinka Aprašo 5 punkte nustatytų reikalavimų ir prieštarauja Rinkimų kodekso 93 straipsnio 2 dalyje nurodytiems visuomenės darnos, sąžiningų ir garbingų rinkimų principams. Pareiškėjas, pateikdamas atnaujintą rinkimų programą, iš esmės nurodytų trūkumų nepašalina, todėl programa neatitinka VRK nustatytų reikalavimų.

25.8. VRK skundžiamu Sprendimu, vadovaudamasi Rinkimų kodekso 93 straipsnio 2 dalimi ir Aprašo 5 punktu, nusprendė Leidinyje spausdinti tik asmens, siekiančio tapti kandidatu, vardą, pavardę – Eduardas Vaitkus, ir informacinį pranešimą, kad kandidato pateikta rinkimų programa neatitinka Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatytų reikalavimų.

Dėl teisės laisvai reikšti įsitikinimus ir kritikuoti valdžią asmens, keliančio save kandidatą į Respublikos Prezidentus, rinkimų programoje

26. Vadovaujantis Konstitucijos nuostatomis, žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti (25 str. 1 d.); laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai (25 str. 3 d.); tačiau įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių (28 str.).

27. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – ir Konstitucinis Teismas) savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis žmogaus teisių ir laisvių įtvirtinimas savaime nereiškia, kad negalima riboti jų įgyvendinimo. Žmogaus teisėtą elgesį nėra neribotas ir absoliučiai

laisvas. Žmogus, būdamas socialinė būtybė, gyvena visuomenėje tarp į save panašių ir lygių savo orumu ir teisėmis žmonių. Kiekvienas žmogus turi pareigas visuomenei, kurioje tik ir gali laisvai ir visiškai vystyti jo asmenybė, o pagrindinė iš tų pareigų – nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių (Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas). Pagal Konstituciją riboti konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimą galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas). Konstitucijoje įtvirtintos vertybės sudaro darnią sistemą, tarp jų yra pusiausvyra. Pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo įstatymais įtvirtinant informacijos laisvės įgyvendinimo garantijas būtų sudaromos prielaidos pažeisti kitas konstitucines vertybes, konstitucinių vertybių pusiausvyrą (Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas).

28. Kaip minėta, nagrinėjamu atveju bylos šalys nesutaria dėl pareiškėjo pateiktos jo, kaip asmens, keliančio save kandidatu į Respublikos Prezidentus, VRK pateiktos rinkimų programos turinio vertinimo.

29. Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta piliečių teisė dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus, o 33 straipsnio 2 dalyje laiduojama piliečių teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskūsti jų sprendimus bei draudimas persekioti už kritiką. Konstitucijos 78 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Respublikos Prezidentą renka Lietuvos Respublikos piliečiai penkeriems metams, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu.

30. Konstitucijos nuostatos dėl rinkimų detalizuotos Rinkimų kodekse, be kita ko, nustatančiame Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų tvarką, VRK statusą, veiklos principus, uždavinius ir funkcijas. Vadovaujantis Rinkimų kodekso 75 straipsnio 3 dalies 11 punktu, rinkimų programa, parengta pagal VRK nustatytus reikalavimus, yra vienas iš asmens, keliančio save kandidatu į Respublikos Prezidentus, Seimo narius, merus, pareiškinių dokumentų. Rinkimų kodekse taip pat nustatyta, kad kandidatų, dėl kurių balsuojama vienmandatėje rinkimų apygardoje, rinkimų programos, kandidatų sąrašus ir jų rinkimų programas spausdina VRK savo nustatyta tvarka (84 str. 2 d.); rinkimų agitacija – politinei reklamai skleisti skirta veikla (93 str. 1 d.); rinkimų agitacija vykdoma laikantis Konstitucijos, šio kodekso ir kitų įstatymų, moralės, teisingumo, visuomenės darnos, sąžiningų ir garbingų rinkimų principų. Draudžiama vykdyti rinkimų agitaciją, neatitinkančią šioje dalyje nurodytų reikalavimų, naudoti manipuliavimo internetinių socialinių tinklų paslaugų platformos paskyromis priemones (93 str. 2 d.); VRK teikia rekomendacijas dėl šio kodekso reikalavimus atitinkančios rinkimų agitacijos vykdymo ir politinės reklamos skleidimo, sprendžia visus ginčus dėl rinkimų agitacijos, taip pat sprendžia, ar paskelbta informacija yra politinė reklama, ar vykstant rinkimų agitacijai visuomenės informavimo priemonėmis paskelbta informacija yra kompromituojanti (93 str. 3 d.); VRK paskelbus kandidatus ir kandidatų sąrašus, šie kandidatai turi teisę pasisakyti rinkėjų ir kitokuose susirinkimuose, pasitarimuose, posėdžiuose, specialiose rinkimų agitacijos laidose ir skelbti savo ar juos iškėlusios politinės partijos arba politinio komiteto rinkimų programą (94 str.); politinė reklama – valstybės politiko, politinės organizacijos, jos nario, rinkimų politinės kampanijos dalyvio, kandidato, jų vardu ir (ar) interesais bet kokia forma ir priemonėmis už užmokestį ar neatlygintinai rinkimų politinės kampanijos laikotarpiu ar tarp rinkimų politinių kampanijų skleidžiama teigiama ar neigiama informacija, kuria siekiama daryti įtaką rinkimų rezultatams ar paveikti rinkėjų motyvaciją balsuojant rinkimuose arba kurios skleidimu propaguojamas valstybės politikas, politinė organizacija, jos narys ar rinkimų politinės kampanijos dalyvis, kandidatas, taip pat jų idėjos, tikslai ar programa (95 str. 1 d.); draudžiama skleisti politinę reklamą, jeigu jos skleidimas prieštarauja Konstitucijai ar kitiems įstatymams (97 str. 1 d. 1 p.); rinkimų rengimo ir vykdymo išlaidos apmokamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų (132 str. 1 d.).

31. Apraše nustatyta, kad rinkimų programos spausdinamos A5 formato spalvotuose leidiniuose; vienai rinkimų programai (tiek partijos, komiteto, koalicijos kandidatų sąrašo, tiek

kandidato) skiriama ne daugiau kaip 1 800 spaudos ženklų (su tarpais) (2 p.). Partijos, komitetai, koalicijos, kandidatai rinkimų programas pateikia atitinkamai rinkimų komisijai elektroniniu būdu Lietuvos Respublikos rinkimų kodekse nustatytu laiku (kartu su pareiškinais dokumentais); pateikta rinkimų programa privalo būti parengta laikantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Rinkimų kodekso ir kitų teisės aktų nuostatų bei moralės, teisingumo, visuomenės darnos, sąžiningų ir garbingų rinkimų principų. Rinkimų programos tekste neturi būti kitas partijas, komitetus, koalicijas ar kandidatus kompromituojančios medžiagos, dėl kurios pagal Rinkimų kodekso reikalavimus būtina atsakomoji nuomonė; visa partijos, komiteto, koalicijos ar kandidato pateikta medžiaga turi būti sureduota ir atitikti valstybinės lietuvių kalbos, kuria leidžiamas leidinys, reikalavimus; jeigu pateikta rinkimų programa ar kita medžiaga neatitinka Apraše nustatytų reikalavimų, apie tai nedelsiant informuojamas partijos, komiteto, koalicijos, kandidato atstovas rinkimams. Nustatyti trūkumai privalo būti nedelsiant pašalinti; jų nepašalinus, leidinyje atspausdinamas partijos, komiteto, koalicijos pavadinimas, kandidato vardas, pavardė bei informacinio pobūdžio pranešimas, kad partijos, komiteto, koalicijos, kandidato pateikta rinkimų programa neatitinka Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatytų reikalavimų (5 p.). Už Respublikos Prezidento rinkimuose dalyvaujančių kandidatų rinkimų programų leidinio sudarymą, redagavimą ir maketavimą atsakinga VRR (25 p.). Už pateiktų rinkimų programų turinį atsako jas pateikę kandidatai, todėl leidinyje nurodoma, kad „Už rinkimų programų turinį atsako jas pateikę kandidatai.“ (26 p.). Kandidatui į Respublikos Prezidentus skirtame leidinio plote turi būti išspausdinta: kandidato vardas, pavardė, nuotrauka, kas iškelė (partijos logotipas), rinkimų šūkis (neprivaloma) ir rinkimų programa. Kandidatų rinkimų programos leidinyje išdėstomos pagal kandidatų pavardžių pirmąsias raides abėcėlės tvarka (27 p.).

32. Oficialiojoje Konstitucinio Teismo formuojamoje konstitucinėje doktrinoje šiuo aspektu pažymima, jog vienas iš esminių demokratinės valstybės požymių yra demokratiški atstovaujamoji valstybinės valdžios institucijų rinkimai. Būtent per rinkimus kiekvienas pilietis įgyvendina savo teisę kartu su kitais dalyvauti valdant savo šalį (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 23 d. išvada). Konstitucijoje yra įtvirtintas atsakingo valdymo principas. Valdžios atsakomybė visuomenei – teisinės valstybės principas, kuris įtvirtintas Konstitucijoje nustačius, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, kad piliečiai turi teisę tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus dalyvauti valdant savo šalį, kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskųsti jų sprendimus, garantavus piliečiams galimybę ginti savo teises teisme, peticijos teisę, taip pat teisės aktuose reglamentavus piliečių prašymų ir skundų nagrinėjimo procedūrą ir kt. (Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas, 2004 m. lapkričio 5 d. išvada).

33. Demokratiški rinkimai yra svarbi piliečių dalyvavimo valdant valstybę forma, kartu ir būtinas valstybės politinių atstovaujamoji institucijų formavimo elementas. Rinkimai negali būti laikomi demokratiškais, o jų rezultatai – legitimiais ir teisėtais, jeigu jie vyksta paminant Konstitucijoje įtvirtintus demokratinį rinkimų principus, pažeidžiant demokratines rinkimų procedūras (Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvada, 2008 m. spalio 1 d. nutarimas, 2008 m. lapkričio 7 d. išvada, 2010 m. lapkričio 9 d., 2012 m. kovo 29 d. nutarimai, 2012 m. spalio 26 d. išvada). Įstatymų leidėjas, įstatymu įtvirtindamas rinkimų teisės nuostatas, yra įpareigotas laikytis šių Konstitucijoje įtvirtintų teisinio reguliavimo imperatyvų (Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 1 d., 2012 m. kovo 29 d. nutarimai, 2012 m. spalio 26 d. išvada).

34. Rinkimai yra politinis procesas. Rinkimų teisė (ir aktyvioji, ir pasyvioji) yra glaudžiai susijusi su Konstitucijos 33 straipsnyje įtvirtinta Lietuvos Respublikos piliečio teise dalyvauti valdant savo šalį (Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d. nutarimas), kuri įgyvendinama *inter alia* (be kita ko) dalyvaujant formuojant politines atstovaujamoji institucijas (Konstitucinio Teismo 2011 m. gegužės 11 d. nutarimas). Įstatymų leidėjas, užtikrindamas Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą piliečių teisę dalyvauti valdant savo šalį *inter alia* per demokratiškai išrinktus atstovus, turi sudaryti prielaidas atspindėti rinkėjų valią, *inter alia* užtikrinti rinkimų proceso skaidrumą, pasyviają rinkimų teisę įgyvendinančių subjektų sąžiningą konkurenciją ir rinkėjams reikšmingos informacijos apie juos viešumą (Konstitucinio Teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutarimas).

35. Įstatymų leidėjas, reguliuodamas rinkimų santykius, susijusius *inter alia* su Respublikos Prezidento rinkimų procedūromis, pagal Konstituciją gali nustatyti *inter alia* tokias konstituciskai

pateisinamas pasyviosios rinkimų teisės įgyvendinimo procedūras, kuriomis, atsižvelgiant į Respublikos Prezidento rinkimų ir Konstitucijoje nustatytų sąlygų, kurias turi atitikti kandidatas į Respublikos Prezidentus, specifika, siekiama proporcingai užtikrinti, kad Respublikos Prezidento rinkimai būtų atsakingas politinis procesas ir, kad šiame procese dalyvautų tik rimtus ketinimus turintys kandidatai (asmenys, siekiantys jais būti). Įstatymų leidėjas, reguliuodamas rinkimų santykius, susijusius *inter alia* su rinkimų kampanijų, esančių rinkimų proceso dalimi, finansavimu ir jo kontrole, pagal Konstituciją turi diskreciją pasirinkti (įtvirtinti) tokias priemones, kurios užtikrintų rinkimų kampanijų sąžiningumą ir finansavimo skaidrumą (Konstitucinio Teismo 2012 m. kovo 29 d. nutarimas).

36. Konstitucinė VRK paskirtis organizuoti rinkimus taip pat suponuoja jos įgaliojimus kontroliuoti ir imtis priemonių, kad būtų veiksmingai užtikrintas demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų, *inter alia* rinkimų proceso sąžiningumo ir skaidrumo, principų laikymasis. Atsižvelgiant į tai, pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi nustatyti tokį rinkimų proceso teisinį reguliavimą, pagal kurį VRK ir teritorinės rinkimų organizavimo institucijos turėtų įgaliojimus veikti taip, kad būtų veiksmingai užtikrintas minėtų rinkimų principų laikymasis, *inter alia* būtų užkirstas kelias šių principų pažeidimams, jie būtų ištirti ir būtų taikomos sankcijos atsakingiems už šiuos pažeidimus rinkimų proceso dalyviams ir kitiems asmenims. Konstitucijoje įtvirtintas atsakingo valdymo principas suponuoja tai, kad visos valstybės institucijos ir pareigūnai, *inter alia* VRK ir teritorinės rinkimų organizavimo institucijos, turi vykdyti savo funkcijas vadovaudamiesi Konstitucija, teise, veikdami Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, tinkamai įgyvendinti jiems Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus (Konstitucinio Teismo 2012 m. spalio 26 d. išvada).

37. Pirmiau pateiktą teisinį reguliavimą bei nurodytas oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas įvertinus nagrinėjamoje byloje nustatytų aplinkybių kontekste, matyti, jog demokratija (demokratiškai atstovaujamoji valstybinės valdžios institucijų rinkimai) reiškia ne tik teisę tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus dalyvauti valdant savo šalį bei kritikuoti valstybės įstaigų sprendimus, jų darbą, bet ir pareigą šia teise naudotis atsakingai, garbingai, laikantis Konstitucijoje įtvirtintų demokratinių rinkimų principų – sąžiningumo ir skaidrumo. Taigi rinkimų (tiek aktyviosios, tiek pasyviosios) teisės negalima aiškinti kaip leidžiančios šia teise naudotis taip, kad būtų pažeidžiamos kitos konstitucinės vertybės, jų pusiausvyra. Siekdamas konstitucinių vertybių pusiausvyros, įstatymų leidėjas Rinkimų kodekse yra įtvirtinęs specialias rinkimų procedūras (įskaitant kandidatų rinkimų programų spausdinimą bei platinimą rinkėjams), kurioms vykdyti yra skiriamos valstybės biudžeto lėšos ir kurių priežiūra bei kontrolė yra deleguota VRK. Kaip minėta, šiai institucijai įstatymu turi būti suteikti tokio pobūdžio ir apimties įgalinimai, kuriais būtų galima užtikrinti realų bei veiksmingą pirmiau minėtų rinkimų principų laikymąsi. Būtent tokie įgalinimai VRK yra suteikti Rinkimų kodekso 93 straipsnyje, nustatant, jog VRK vertina, ar rinkimų agitacija – politinei reklamai, taigi ir rinkimų programai, skleisti skirta veikla – yra vykdoma laikantis Konstitucijos, Rinkimų kodekso ir kitų įstatymų, moralės, teisingumo, visuomenės darnos, sąžiningų ir garbingų rinkimų principų, bei teikia su tuo susijusias rekomendacijas. Taigi Rinkimų kodekso nuostatomis VRK yra suteikta kompetencija vertinti kandidatų į Respublikos Prezidentus rinkimų programos turinį.

38. Pažymėtina, jog kandidato į Respublikos Prezidentus rinkimų programa yra ne bet koks, o oficialus dideliu tiražu Leidinyje už valstybės biudžeto lėšas (Rinkimų kodekso 132 str. 1 d.) spausdinamas, t. y. viešai skelbiamas ir rinkėjams platinamas, pareiškisinis dokumentas, kuris turi būti parengtas pagal VRK nustatytus reikalavimus (Rinkimų kodekso 75 str. 3 d. 11 p.). Kandidato į Respublikos Prezidentus rinkimų programa turi būti parengta taip, kad joje skelbiamos programinės nuostatos ir idėjos būtų išreikštos korektiškai, jomis nebūtų paneigiamos konstitucinės vertybės. Nors rinkimų programoje kandidato reiškiamą valstybės institucijų ir (ar) atskirų jos pareigūnų veiklos kritika, jų sprendimų bei veiksmų neigiamas vertinimas savaimė netraktuotini kaip atitinkamų valdžios institucijų ar pareigūnų autoriteto diskreditavimas, vertinant, ar tokia viešai už valstybės biudžeto lėšas leidžiamame Leidinyje reiškiamą kritika nediskredituoja institucijų ar pareigūnų, galiausiai pačios valstybės pasirinktos vidaus bei užsienio politikos (geopolitinės) krypties, būtina atsižvelgti į šios kritikos turinį, taip pat į visas aplinkybes, kuriomis ši kritika buvo pareikšta.

Atkreiptinas dėmesys, jog Konstitucinis Teismas, pasisakydamas dėl Respublikos Prezidento, kaip valstybės vadovo, konstitucinio statuso, yra nurodęs, jog Respublikos Prezidentas yra valstybės vadovas, jis atstovauja Lietuvos valstybei. Respublikos Prezidentas yra viena iš valstybės valdžios institucijų. Visa Respublikos Prezidento veikla turi būti grindžiama pagarba valstybei, visoms jos valdžios institucijoms. Respublikos Prezidento konstitucinis statusas suponuoja jo pareigą savo vieša kitų valstybės valdžios institucijų ar jų pareigūnų veiklos kritika vengti valdžių supriešinimo, nepamatuoto jų sprendimų menkinimo, neargumentuoto neigimo. Respublikos Prezidento išskirtinis konstitucinis statusas ir vaidmuo valstybėje jį įpareigoja pasirinkti tinkamas, korektiškas kritikos raiškos formas. Jeigu šių reikalavimų būtų nepaisoma, būtų menkinamas Tautos pasitikėjimas pačia Respublikos Prezidento institucija, žeminamas šios institucijos autoritetas (Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvada).

39. Šie Konstitucinio Teismo išaiškinimai *mutatis mutandis* (su būtiniais (atitinkamais) pakeitimais) taikytini ir asmenims, keliantiems save kandidatais į Respublikos Prezidentus, bei aktualūs vertinant jų rinkimų programoje skelbiamos informacijos turinį.

40. Vertinant kandidato į Respublikos Prezidentus rinkimų programoje pateiktos valdžios institucijų kritikos raiškos formas, sprendžiant, ar jomis nėra diskredituojamas valdžios institucijų autoritetas, jos nėra neargumentuotai menkinamos bei priešinamos, svarbu atsižvelgti į Konstitucinio Teismo išaiškinimus, kad bendriems Konstitucijoje įtvirtintiems valstybės tarptautinio bendradarbiavimo, susijusio su *inter alia* valstybės gynyba, pagrindams būdinga *inter alia* tai, kad yra nustatyta Lietuvos valstybės geopolitinė orientacija – valstybės dalyvavimas Europos integracijoje būnant Europos Sąjungos nare, siekis užtikrinti šalies nepriklausomybę ir saugumą prisidedant prie teise ir teisingumu pagrįstos tarptautinės tvarkos kūrimo. Lietuvos valstybės geopolitinė orientacija – valstybės dalyvavimas Europos integracijoje, neatsiejama nuo kitų Lietuvos Respublikos tarptautinių įsipareigojimų, kylančių iš Lietuvos narystės kitose tarptautinėse organizacijose, *inter alia* Jungtinėse Tautose ir NATO; ši narystė teikia Lietuvai ne tik papildomas saugumo garantijas, bet ir suponuoja būtinumą laikytis prisiimtų tarptautinių įsipareigojimų. Konstitucijos 142 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo įgaliojimas priimti sprendimą dėl ginkluotųjų pajėgų panaudojimo, kai prireikia ginti Tėvynę arba vykdyti Lietuvos valstybės tarptautinius įsipareigojimus, apima ir tokį sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas, kai prireikia vykdyti Lietuvos valstybės įsipareigojimus pagal Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis (Konstitucinio Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutarimas). Visateisis Lietuvos Respublikos, kaip Europos Sąjungos narės, dalyvavimas joje yra Tautos suverenos valios pareiškimu grindžiamas konstitucinis imperatyvas, Lietuvos Respublikos visateisė narystė Europos Sąjungoje yra konstitucinė vertybė. Su Konstitucijoje įtvirtinta Lietuvos valstybės geopolitine orientacija yra susijusi pagarba tarptautinei teisei, kuri taip pat yra konstitucinė vertybė (Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d., 2015 m. lapkričio 19 d., 2018 m. gruodžio 14 d. nutarimai, 2016 m. gegužės 16 d. sprendimas). Lietuvos Respublikos geopolitinė orientacija siejasi su tokia Lietuvos valstybės, jos institucijų ir jose dirbančių asmenų veikla, kuria siekiama prisidėti prie kitų valstybių partnerystės su Europos Sąjunga ar NATO arba jų integracijos į šias organizacijas skatinant universalių, demokratinių valstybių vertybių ir Europos Sąjungos teisės principų, kaip antai demokratijos, teisės viršenybės, skaidrumo, teismų ir teisėjų nepriklausomumo, pagarbos žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, *inter alia* teisingumo sistemų ir teismų veiklos tobulinimo srityse, sklaidą (Konstitucinio Teismo 2016 m. gegužės 16 d. sprendimas). Pagal Konstituciją negali būti daromos tokios Konstitucijos pataisos, kuriomis būtų paneigti Lietuvos Respublikos tarptautiniai įsipareigojimai (*inter alia* Lietuvos valstybės geopolitinės orientacijos suponuojamos Lietuvos Respublikos narystės NATO įsipareigojimai) ir kartu – konstitucinis *pacta sunt servanda* (sutarčių reikia laikytis) principas, jeigu tų tarptautinių įsipareigojimų neatsisakoma vadovaujantis tarptautinės teisės normomis (Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. nutarimas).

41. Taigi kandidato į Respublikos Prezidentus rinkimų programoje neturi būti nuostatų, paneigiančių tokias Lietuvos konstitucines vertybes, kaip pasirinkta valstybės geopolitinė kryptis, narystė Europos Sąjungoje ir NATO, bei nepagrįstai, nepamatuotai menkinančių šiomis narystėmis prisiimtų tarptautinių įsipareigojimų vykdymą. Priešingu atveju, būtų ne tik menkinamas Tautos

pasitikėjimas valstybe, bet ir žeminamas Respublikos Prezidento institucijos, į kurią kandidatuojama su tokia rinkimine programa, autoritetas.

Dėl VRK pareigos motyvuoti priimamus sprendimus

42. Kaip jau buvo aptarta, VRK iš Konstitucijos ir konstituciniu įstatymu patvirtinto specialiojo teisinio reguliavimo – Rinkimų kodekso – kyla teisė ir pareiga išsamiai įvertinti jai teikiamų kandidatų į Respublikos Prezidentus pareiškinių dokumentų, įskaitant jų rinkimų programas, turinį. Tai darydama VRK atlieka ne tik procedūrinio, bet ir materialiojo teisinio pobūdžio kontrolės funkcijas, ir pripažinusi rinkimų programos nuostatų neatitiktį Konstitucijoje bei Rinkimų kodekse nustatytiems reikalavimams, *inter alia*, konstitucinėms vertybėms, jų pusiausvyrai, turi teisę ir pareigą atsisakyti skelbti tokią rinkimų programą Leidinyje.

43. Vis dėlto, pažymėtina ir tai, jog, vykdydama kandidatų pareiškinių dokumentų turinio kontrolės funkciją, VRK privalo vadovautis Rinkimų kodekso 21 straipsnyje įtvirtintu teisėtumo principu – laikytis imperatyvaus reikalavimo, kad jos veikla ir priimami sprendimai atitiktų Rinkimų kodekso ir kitų teisės aktų reikalavimus (1 d.), o sprendimai būtų pagrįsti ir motyvuoti (2 d.). Kaip minėta, demokratiški, legitimūs ir teisėti rinkimai yra viešasis valstybės ir visuomenės interesas bei siekiamybė, o rinkimų teisę įgyvendinančiam subjektui turi būti aiškiai nurodyti visi VRK tokiam rinkimų procese priimamų sprendimų teisiniai bei faktiniai pagrindai.

44. Nagrinėjamu atveju byloje nustatyta, kad skundžiamu Sprendimu VRK leidinyje atsisakė skelbti pareiškėjo rinkimų programą dėl to, kad: „[pareiškėjo] rinkimų programoje yra teiginių, nukreiptų prieš tarptautinius Lietuvos įsipareigojimus, įskaitant jos narystę NATO, siekiama skleisti nepasitikėjimą užsieniečiais, nepagrįstai (be teisinio argumento) valdžia vadinama „išdavikais“: „dabartiniai išdavikai valdžioje“; „Jau skelbiamas ir naujas siekis – mūsų lauke nugalėti branduolinę valstybę, kas reiškia tik viena – ne tik Lietuvos žmonių, bet ir Lietuvos valstybės sunaikinimą. Ir šiame fone Lietuvos prezidentas bučiuoja svetimą vėliavą, Lietuvos valdžia skelbia leidžianti užsieniečiams nesilaikyti Lietuvos įstatymų“; „Dalyvauti agresyvaus karinio bloko NATO veikloje, ar ne? Siųsti Lietuvos karius į Vakarų „proksi“ karą Ukrainos teritorijoje, ar ne?“. Tokie teiginiai neatitinka Aprašo 5 punkte nustatytų reikalavimų ir prieštarauja Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso 93 straipsnio 2 dalyje nurodytiems visuomenės darnos, sąžiningų ir garbingų rinkimų principams. <...> E. Vaitkus, nors ir 2024 m. kovo 25 d. pateikdamas atnaujintą Respublikos Prezidento rinkimų programą, iš esmės nurodytų trūkumų nepašalina, todėl, vadovaujantis Aprašo 5 punktu, kandidatų rinkimų programų leidinyje spausdintinas tik kandidato vardas, pavardė ir informacinis pranešimas, kad „kandidato pateikta rinkimų programa neatitinka Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatytų reikalavimų“.

45. Nei skundžiamame Sprendime, nei pareiškėjui anksčiau teiktuose 2024 m. kovo 7 ir 13 d. raštuose VRK nedetalizavo, kurie iš pirmiau nurodytų pareiškėjo rinkimų programos teiginių yra nukreipti prieš tarptautinius Lietuvos įsipareigojimus, kaip ir prieš kuriuos konkrečiai įsipareigojimus šis nukreipimas pasireiškė. Sprendime nurodyti atskiri pareiškėjo rinkimų programos teiginiai niekaip nesusieti su Rinkimų kodekso 93 straipsnio 2 dalies bei Aprašo 5 punkto normų dispozicijomis, neatskleistas šiose teisės normose įtvirtintų rinkimų teisės principų turinys, neindividualizuota, kaip šie principai turi būti (buvo) taikomi nagrinėjamu atveju. Kaip minėta (žr. šio teismo Sprendimo 38 p.) vertinant, ar viešai už valstybės biudžeto lėšas leidžiamame Leidinyje reiškiamą valdžios institucijų kritika nediskredituoja institucijų ar pareigūnų, būtina atlikti bendro konteksto, o ne segmentuotą vertinimą, atsižvelgiant į visas aplinkybes, kuriomis ši kritika buvo pareikšta. Tačiau aptariamam atveju tai nebuvo padaryta.

46. Pažymėtina, kad individualiame administraciniame akte motyvų išdėstymas turi būti adekvatus, aiškus ir pakankamas. Akte turėtų būti nurodomi pagrindiniai faktai, argumentai ir įrodymai, pateikiamas teisinis pagrindas, kuriuo viešojo administravimo subjektas rėmėsi, priimdamas administracinį aktą (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. balandžio 13 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-1470-756/2018, 2019 m. kovo 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. eA-432-502/2019, 2021 m. rugsėjo 15 d. sprendimą administracinėje

byloje Nr. A-2099-602/2021). Administraciniame akte išdėstyto sprendimo motyvai turi būti nurodomi tokia apimtimi, kad besikreipiančiam subjektui konkrečiu individualiu atveju būtų aišku, kodėl jam nėra suteikiama prašoma teisė, kokios faktinės aplinkybės ir teisės normos tai lemia, kokius teisės aktuose numatytus veiksmus jis turėtų atlikti ar į kokius subjektus turėtų kreiptis, kad galėtų įgyvendinti savo teisėtus interesus. Kai administraciniame akte tai nėra nurodyta, motyvai negali būti vertinami kaip pakankami, o pats administracinis aktas teisėtas ir pagrįstas (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. rugpjūčio 31 d. nutartį administracinėje byloje Nr. eA-192-492/2022). Administracinio akto priėmimo faktinis pagrindas ir individuali argumentacija turi būti žinomi ne tik viešojo administravimo subjektui, priimančiam sprendimą, bet ir asmeniui, kurio atžvilgiu jis priimamas (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. lapkričio 8 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. eA-676-502/2023). Ginčijamo individualaus administracinio sprendimo priėmimo motyvų nurodymas teismo proceso metu neturi būti vertinamas ir nedaro įtakos nemotyvuoto viešojo administravimo subjekto priimto sprendimo teisėtumui (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. birželio 13 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-940/2013; 2015 m. kovo 31 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-1536-662/2015). Individualaus administracinio akto motyvų nenurodymas pačiame akte ir jų papildymas ginčą nagrinėjant teisme iš principo nėra toleruoti, kadangi kliudo suinteresuotam asmeniui pasirinkti būdus bei priemones dėl savo teisių ar interesų gynimo (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. lapkričio 15 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-1328-629/2023).

47. Atsižvelgiant į nurodytus išaiškinimus, ginčijamo VRK Sprendimo priėmimo motyvų nurodymas atsakovo teismui pateiktuose procesiniuose dokumentuose ir teismo proceso metu nevertintini, kaip nepagrindžiantys Sprendimo teisėtumo.

48. Šiomis aplinkybėmis konstatuotina, jog buvo pažeista pareiškėjo – pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinančio asmens – teisė žinoti ir suprasti, kokiu pagrindu skundžiamu Sprendimu buvo atsisakyta jo rinkimų programą skelbti Leidinyje. Be to, atsižvelgiant į tai, kad Leidinio tikslas – informuoti rinkėjus apie kandidatus į Respublikos Prezidentus bei jų skelbiamų rinkimų programų nuostatas, Leidinyje nenurodant konkrečių pagrindų, dėl kurių yra neskelbiama (-os) tam tikrų kandidatų rinkimų programa (-os), rinkėjai, t. y. aktyviąją rinkimų teisę įgyvendinantys subjektai, per rinkimų agitaciją laiku negautų visos reikšmingos informacijos apie visus kandidatus tam, kad jie galėtų susidaryti nuomonę apie kandidatus ir ją pareikštų rinkimų dieną (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. balandžio 3 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. eR-28-502/2023). Rinkėjams turi būti pateikta aiškiai suprantama informacija, kodėl tam tikra rinkimų programa negali būti viešai skelbiama, todėl Leidinyje nepakanka pateikti informaciją, kad „kandidato pateikta rinkimų programa neatitinka Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatytų reikalavimų“. Tokiais atvejais turėtų būti pateikta bent jau nuoroda į konkretų VRK dėl tokios rinkimų programos priimtą sprendimą, tačiau toks sprendimas pirmiausia turi atitikti Rinkimų kodekso 21 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą reikalavimą, t. y. turi būti pagrįstas ir motyvuotas.

49. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad pareiškėjo skundžiamas VRK Sprendimas turi būti panaikintas, kaip neatitinkantis imperatyvių Rinkimų kodekso 21 straipsnio 2 dalyje keliamų reikalavimų.

50. Kaip minėta, pareiškėjas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo posėdyje nurodė, kad Sprendimas turi būti panaikintas, nes jo VRK pateikta rinkimų programa atitinka teisės aktų reikalavimus. Pasisakant dėl šių pareiškėjo argumentų, pirmiausia pažymėtina, kad įgyvendinant valdžių padalijimo principą administraciniai teismai, pagal jiems suteiktą kompetenciją, sprendžia ginčus viešojo administravimo srityje. Šiuo aspektu akcentuotina, jog Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra pabrėžęs, kad administracinis teismas paprastai negali perimti viešojo administravimo institucijos funkcijų ir savarankiškai atlikęs administracinę procedūrą, priimti sprendimą, priskirtiną viešojo administravimo institucijos kompetencijai, pagal teismo sprendimo priėmimo metu egzistuojančią situaciją, nes tai galėtų pažeisti konstitucinį valdžių padalijimo principą (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 1 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-1606/2012; kt.). Įstatymai dažniausiai nesuteikia teismui viešojo administravimo įgalinimų (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. kovo 14 d.

nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-155/2008; kt.). Teismas, vykdydamas teisingumą, neatlieka ir iš esmės negali perimti viešojo administravimo subjekto funkcijų bei išspręsti klausimą, kurį pagal kompetenciją priklauso nagrinėti viešojo administravimo institucijai (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. rugsėjo 7 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-603/2009; kt.). Kaip nustatyta šioje byloje (žr. šio teismo Sprendimo 37 ir 42 p.), būtent VRK yra suteikti įgalinimai vertinti kandidatų į Respublikos Prezidentus pateiktų rinkimų programų turinį ir spręsti, ar šios programos parengtos laikantis Konstitucijos, Rinkimų kodekso ir kitų įstatymų. Todėl panaikinus skundžiamą Sprendimą, VRK įpareigotina iš naujo teisės aktų nustatyta tvarka įvertinti pareiškėjo pateiktą rinkimų programą bei priimti dėl jos teisės aktų (be kita ko, Rinkimų kodekso 21 straipsnio 2 dalies) reikalavimus atitinkantį sprendimą dėl šios programos (ne)skelbimo Leidinyje (ABTĮ 88 str. 2 p.).

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

51. Pareiškėjas Eduardas Vaitkus prašo priteisti jo naudai 1 200 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą už advokato suteiktas teises paslaugas.

52. ABTĮ 40 straipsnio 1 dalis nustato, kad proceso šalis, kurios naudai priimtas sprendimas, turi teisę gauti iš kitos proceso šalies savo išlaidų atlyginimą. Pagal ABTĮ 40 straipsnio 5 dalį proceso šalis, kurios naudai priimtas sprendimas, turi teisę reikalauti atlyginti jai išlaidas advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti. Atstovavimo išlaidų atlyginimo klausimas sprendžiamas Civilinio proceso kodekso ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Dėl išlaidų atlyginimo suinteresuota proceso šalis teismui pateikia prašymą raštu su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu (ABTĮ 41 str. 1 d.).

53. Kadangi pareiškėjo skundas tenkinamas, jis turi teisę gauti iš atsakovo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

54. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 98 straipsnio 1 dalis numato, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusio nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus bei teikiant konsultacijas. CPK straipsnio 2 dalis nustato, jog šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio.

55. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą maksimalaus dydžio (Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. kovo 19 d. įsakymo Nr. 1R-77 redakcija) (toliau – ir Rekomendacijos) 2 punkte nustatyta, kad teismas, priteisdamas bylinėjimosi išlaidas, atsižvelgia į tokius kriterijus kaip bylos sudėtingumas, specialių žinių reikalingumas, ankstesnis dalyvavimas toje byloje, ginčijamos sumos dydis, sprendžiamų teisinių klausimų naujumas, kitas svarbias aplinkybes. Pagal Rekomendacijų 7 punktą priteistini užmokesčio už advokato civilinėse bylose teikiamas teises paslaugas maksimalūs dydžiai apskaičiuojami taikant nustatytus koeficientus, kurių pagrindu imamas Lietuvos statistikos departamento skelbiamas užpraėjusio ketvirčio vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje.

56. Pareiškėjas patirtoms bylinėjimosi išlaidoms pagrįsti pateikė 2024 m. balandžio 2 d. sąskaitą faktūrą Nr. 04-02/2024 MM ir 2024 m. balandžio 2 d. mokėjimo nurodymą, kurie patvirtina, kad pareiškėjas nagrinėjamoje byloje patyrė 1 200 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti. Patirtų atstovavimo išlaidų detalizacija pateikta prašyme dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Pareiškėjas prašo priteisti 600 Eur už skundo Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui parengimą, 200 Eur už skundo patikslinimą, 200 Eur už teises konsultacijas rengiantis nagrinėti bylą teisme, 200 Eur už atstovavimą pareiškėjui Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme.

57. Rekomendacijų 8.2 papunktis numato, jog už ieškinį, priešieškinį, atsiliepimą į ieškinį ar priešieškinį rekomenduojama priteisti suma yra lygi užpraėjusio ketvirčio vidutinio bruto darbo užmokesčio ir koeficiento 2,5 sandaugai.

58. Bylos duomenys patvirtina, kad pareiškėjas bylinėjimosi išlaidas patyrė 2024 m. balandžio 2 d., todėl vertinant patirtų išlaidų dydį aktualus 2023 m. IV ketvirčio Lietuvos statistikos departamento skelbiamas vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje (be individualių įmonių), kuris buvo 2 110,30 Eur.

59. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad tokie veiksmai kaip konsultacijos, susipažinimas su dokumentais negali būti išskirti į savarankiškus teisinius veiksmus, o turi būti laikomi sudėtine procesinio dokumento (pvz., skundo) rengimo dalimi (žr., pvz., 2016 m. vasario 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr.A-1217-602/2015; 2017 m. rugsėjo 13 d. nutartį administracinėje byloje Nr. eAS-786-442/2017; 2020 m. lapkričio 4 d. nutartį administracinėje byloje Nr. eAS-719-415/2020).

60. Teisėjų kolegija, atsižvelgusi į aptartą Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką, pareiškėjo patirtas išlaidas: 600 Eur už skundo Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui parengimą ir 200 Eur už teisinę konsultaciją rengiantis nagrinėti bylą teisme, laiko sudėtine skundo rengimo dalimi ir jas priteisia, kadangi bendras šių išlaidų dydis (800 Eur) neviršija Rekomendacijų 8.2 papunktyje nustatyto rekomenduojamo maksimalaus priteistino dydžio ($2,5 \times 2\ 110,30 = 5\ 275,75$ Eur).

61. Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Rekomendacijų 2 punktu, atsižvelgdama į teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus, nepriteisia pareiškėjui iš atsakovo 200 Eur išlaidų už skundo patikslinimą, kadangi šios išlaidos buvo patirtos šalinant formalius advokato parengto skundo trūkumus, o atsakovas nėra atsakingas dėl šių bylinėjimosi išlaidų kilimo asmuo (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020 m. gegužės 13 d. nutartį administracinėje byloje Nr. eAS-144-662/2020; ir kt.).

62. Rekomendacijų 8.19 punktas nustato, kad už vieną teisinių konsultacijų, atstovavimo teisme, pasirengimo teismo ar parengiamajam posėdžiui valandą, dalyvavimo derybose dėl taikos sutarties sudarymo valandą ar asmens atstovavimo ikiteisminėse ginčų sprendimo institucijose, jeigu tas pats ginčas vėliau tapo teisiniu, valandą rekomenduojama priteisti suma yra lygi užpraėjusio ketvirčio vidutinio bruto darbo užmokesčio ir koeficiento 0,1 sandaugai. Pagal Rekomendacijų 9 punktą teisinių paslaugų teikimo laiko suma skaičiuojama valandomis. Minutėmis skaičiuojamas laikas apvalinamas: iki 30 minučių atmetama, 30 ir daugiau minučių laikoma kaip valanda.

63. Teismo posėdis Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme 2024 m. balandžio 3 d. truko nuo 11.00 val. iki 12.27 val., t. y. 1 valandą 27 minutes. Pareiškėjo prašoma priteisti 200 Eur suma už advokato suteiktas atstovavimo teisme teisinę paslaugas neviršija Rekomendacijų 8.19 punkte nustatyto rekomenduojamo maksimalaus priteistino dydžio ($1 \times 0,1 \times 2\ 110,3 = 211,03$ Eur), todėl priteistina.

64. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, pareiškėjo prašymą priteisti bylinėjimosi išlaidas tenkina ir jam iš atsakovo VRK priteisia 1 000 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 88 straipsnio 2 punktu, 126 straipsniu, teisėjų kolegija

n u s p r e n d ž i a:

Pareiškėjo Eduardo Vaitkaus skundą tenkinti iš dalies.

Panaikinti Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos 2024 m. kovo 26 d. sprendimą Nr. Sp-78 ir įpareigoti Lietuvos Respublikos vyriausiąją rinkimų komisiją iš naujo teisės aktų nustatyta tvarka spręsti dėl pareiškėjo Eduardo Vaitkaus pateiktos rinkimų programos spausdinimo 2024 m. gegužės 12 d. Respublikos Prezidento rinkimuose dalyvaujančių kandidatų rinkimų programų leidinyje.

Priteisti pareiškėjui Eduardui Vaitkui iš atsakovo Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos 1 000 Eur (vieną tūkstantį eurų) patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
Sprendimas neskundžiamas.

Teisėjos

Jolanta Malijauskienė

Iveta Pelienė

Dalia Višinskienė